

חלבולב הים Euphorbia paralias בן שיח הגדל

בחולות חוף הים (יוני 2020)

כתבה: ערגה אלוני

חלבולב הים (משפחת החלבולביים), הוא בן שיח עשבוני חד ביתי, הגדל בחולות חוף הים. הצמח מעוצה בבסיסו בעל ענפים זקופים, חלקים, גליליים ובשרניים גובהו 30-50 ס"מ. הענפים אינם מסתעפים לענפי משנה (למעט הענפונים בתפרחת). צבעם של הענפים הצעירים ירוק עם התבגרותם משתנה הצבע לירוק כהה עד חום אדמדם. לאחר הפריחה הענפים הבוגרים מתים ומוחלפים מהבסיס בענפים צעירים חדשים. כל מיני החלבולב מכילים באבריהם שרף חלבי לרוב רעיל.

מימין: חלבולב הים גבעול, עלים ותפרחות. באמצע: גבעול ועלים צפופים. משמאל: ענפים בוגרים יבשים ולידם ענפים צעירים. צילומים ערגה אלוני ©

העלים רבים (אורכם כ-3 ס"מ, רוחבם עד 2 ס"מ) נגדיים, פשוטים ותמימים, מסודרים בצפיפות על הגבעול. צורתם אליפטית וראשם מחודד, צבע פניהם ירוק אפור בעלי כסות שעווה. העורק המרכזי שקוע בעוד שפות העלה מורמות יוצרים צורה של עלה קעור (Zohary 1966) המצמצם חשיפת שטח פני העלה לקרינה. בשולי שפות העלה ניתן לזהות טיפות מלח המתגבש לגבישים זעירים. העלים בסמוך לתפרחת מעוגלים וקצרים (0.5-1.5 ס"מ).

התפרחות נישאות בראש גבעול ומתפתחות על ענפונים קצרים דמויי סוכך. התפרחת נתונה בין שני עלים ירוקים ומעוגלים וביניהם בולט "פרח" צהוב שהיא למעשה תפרחת שחבויה בכוסית (פינברון-דותן, דנין 1991) ובתוכה מספר פרחים ירוקים קטנים. לתפרחת 4 אונות צהובות שהן בלוטות. בראש כל אחת שתי קרניים קצרות ובבסיסם צופנים.

הפרחים חד מיניים: פרח אחד נקבי ובקרבתו מספר פרחים אבקניים. הפרחים של הזוויג

הזכרי מצויים מתחת לפרח הנקבי, הם חסרי בלוטות, ומבשילים לאחר הבשלת הפרח הנקבי. פרח הזוויג הנקבי- אחד בלבד, מבשיל ראשון. בתחילה מבצבצות מבין הבלוטות רק צלקת העלי ומושכת מאביקים שהם חרקים ביניהם זבובים הנמשכים לצוף (שמידע 2005). עם ההפריה עמוד הפרח מתארך השחלה תופחת ומתכופפת מטה מעבר לבלוטות הכוסית. מרקם השחלה חלק בנויה 3 מגורות הנראות כמשולש ובראשה שלוש צלקות עם קרין בגבן. התופעה בה מבשילים הזוויגים זו לאחר זה, מכוונת כדי למנוע בפרח האבקה עצמית.

מימין: איור התפרחת שהיא "כוסית" עם פרח נקבי שחנט פרי ובמרכז אבקנים. המקור *Flora of chania*. באמצע מבנה התפרחת. צילום ערגה אלוני ©

הפרי הלקט חלק (3-5 מ"מ), בן שלוש מגורות. בכל מגורה זרע, סה"כ בהלקט שלושה זרעים. הזרע כדורי וחלק גודלו 3 מ"מ, צבעו ירוק מנוקד נקודות כהות והוא מצויד בקורונקולה קטנה (Zohary 1966), מספר הזרעים שמייצר צמח אחד הוא גדול. עם הבשלת ההלקט נפתחות הקשוות והזרעים משוחררים לסביבה הקרובה ונובטים בחול בקלות. אולם זרעים שנסחפו במי הים המלוחים לא מאבדים את כושר הנביטה. הם עשויים להיסחף מרחק רב ולהתבסס בחופים מרוחקים. הצמח פורח מאפריל עד אוגוסט.

הסוג חלבולב מכיל שרף ובו תרכובות אורגניות שונות כמו: טרפנים, אסטרנים, אלקלואידים, גליקוזידים ועוד. השרף מר צורב ועלול לגרום לצריבה בעור ולצריבה במגע עם העיניים. בריכוז גבוה הוא רעיל לאדם ולחי. ברפואה העממית משמש השרף ליבוש יבלות בעור. במיהול כמות נמוכה של שרף בחלב, הוא נחשב כמרגיע כאבי בטן.

חלבולב הים גדל בארץ בחולות החוף מצפון הארץ ועד מישור החוף הדרומי. מבחינה אקולוגית הוא שייך לקבוצה אטלנטית (שמידע 2005) של חופי הים התיכון ובמערב אירופה ומאופיינים בהתאמת הצמחים למליחות רבה בקרקע ולעמידות לרסס מלח. מבחינה ביוגאוגרפית הצמח שייך לחלבולבים ערבתיים שמרכזם ברמות טורקיה ואירן, העומדים בלחץ רעייה בזכות השרף החלבי הרעיל. על קבוצה זו נמנים גם **חלבולב מול הלבנון** ו**חלבולב ענף** הגדלים בחרמון.

תפוצת הצמח בעולם היא דרום מערב אפריקה ובצפונה לאורך החוף. מצוי במערב אירופה בבלקן בצפון אפריקה במערב אסיה ובאוסטרליה. בחופי אוסטרליה הצמח נחשב לפולש מזיק. הוא נפוץ בחופיה הדרומיים מתרבה במהירות והתפשט עד טסמניה. הצמח יוצר באוסטרליה ובטסמניה עומדים צפופים, מה שפוגע בהתבססות ובנביטה של צמחי חוף מקומיים ((Weeds of Australia ומפריע להתרבות מיני עופות המקננים בחול. ע"כ נחשב שם לפולש מזיק.

ספרות:

ויזל י פולק ג כהן י 1978 אקולוגיה של הצומח בארץ ישראל דפוס יד החמישה כפר חב"ד.

ויזל י ליטב מ אגמי מ 1974 צמחי חוף הים בישראל אוניברסיטת ת"א.

פינברון-דותן נ דנין א 1991 המגדיר לצמחי-בר בארץ-ישראל כנה ירושלים.

זהרי מ 1978 כל עולם הצמחים מהדורה 3. עם עובד.

שמידע א 2005 צמחי ישראל המדריך השלם לצמחים ופרחים בא"י הוצאת מפה.

Flora of chania <http://flowersofchania.com>

James TA and Harden GJ 2008 Euphorbia paralias. PlantNET – New South Wales Flora Online. Royal Botanic Gardens & Domain Trust, Sydney Australia.

NSW Office of environment & heritage: www.environment.nsw.gov.au

Tasmanian government 2015 EVALUATION REPORT 2015 – Wildcare SPRATS volunteer weed eradication project. Tasmanian Parks and Wildlife Service.

Weeds of Australia. <https://keyserver.lucidcentral.org>

Zohary M 1966 Flora Palaestina The Israel Academy of Sciences and humanities Jerusalem. Vol 22 p 286.

=====

כל הזכויות שמורות ל"כלנית" ©

לציטוט: אלוני ע 2020 חלבולב הים *Euphorbia paralias* בן שיח הגדל בחולות חוף הים
(יוני 2020), פורחי החודש, כתב-עת "כלנית", מספר 7.

<https://www.kalanit.org.il/euphorbia-paralias-06-2020>